

Iztok Osojnik

Nebo nad Berlinom

(Nemška pesem)

Sodobni pesnik drži v roki *handy* in vanj govori o življenju v velikem mestu. Pripoveduje nekomu na drugi strani. Zanimiv pojav, pravi, izgubiti tisoč mark ni hec. Človek sedi v *bistroju* in pije temno pivo iz žita. *Bistra, bistra, adin Wahrsteiner*, odlično pivo za pozne večerne ure.

Pogovor je živahen. Človek se skloni in iz žepa mu padejo plastične kartice. Zgodba o *globalizaciji* je sranje, pravi Jun in razloži o civilizaciji Marsovcov, ki je utemeljen na dnevu, dolgem šestintrideset ur in dvajset minut.

Svet je lahko razumljen tudi na drugačnem pojmu časa. Aleksandra pobegne. Irina razgreto govori o nogometni tekmi med Ukrajino in Nemčijo. Čeprav se ne zanima za nogomet, jo je navdušil neodločen izid. Še sanja se ji ne, kaj to pomeni za reprezentanco Ukrajine.

Po celi deželi so uvedli nogomet kot obvezni šolski predmet, pravi.

Človek mora iti s časom. Se priključiti množici, ki dela in kupuje,

kriči na stadionih in iz tega ustvari poezijo. In zakaj ne?

Sodobni pesnik oblikuje poezijo, iz česar koli se dotakne. *Versacijeve* jopiče bom vrgel v smeti.

Bog pomagaj, drobiža imam dovolj, če bom rabil več, bom plačal z *Visa*, *Master Card*, *Discovery*, *Diners Club* ali

American Express kartico. V petek gremo na suši.
Jun nadaljuje z razlago o obrnjeni piramidi, na dnu katere
so našli
slamnato barko. Z njo se bo faraon odpeljal na Mars, v
tretje osončje.
Pomisli, pravi, kako so to takrat računali, ko še ni bilo
PC-jev, Mackintošev, laptopov, notebukov, working postaj.
Umax, cinemascope, grand piano, digital sound system,
tridimenzionalni filmi,
kreditne kartice, kartice za telefon, mesečne vozovnice,
plastični hotelski ključi,
zdravstvene in osebne izkaznice, hologrami in čipi,
ki natančno sporočijo lego svojega lastnika. Ampak komu?
Kamere pred bankami, semaforji, na mejah, na prometnih
tablah, na vrhu
stolpnic, hodnikih, preddverjih, vhodih, kopalnicah, vrtcih,
dvigalih, ministrstvih, trgih, smučiščih, visokih hribih,
mestnih vogalih,
satelitih, avtomobilih, čeladah smučarjev, voznikov,
na čolnih, vlakih, avtobusih, na vrhu računalniških
ekranov,
pod pazduhami turistov, športnih trenerjev, na letališčih in
avionih,
ki zadnje čase pogosto padejo na tla kot zrele hruške ali
se zaletijo v visoke zgradbe, odmetavajo bombe, rakete,
pakete z deset tisoč
levih čevljev ali vrečami moke, ki so jo že pred dvema
letoma požrli črvi.
Živela demokratična politika zahodnih držav. Živel
globalni imperij.
Živel Mednarodni monetarni sklad. Živela mednarodna
trgovinska zveza. Živel G8.
Živela Svetovna banka. Živela kontrola, cenzura,
živeli policaji, CIA, FBI, M5, KGB, Moshad,
splošne človekove pravice, mednarodno pravo in tako
dalje.
Pesnik šepeta v *Nokio, Motorolo, Ericssona, Siemens*a,
sumničavo gleda okoli,
ampak špicelj je neviden, narejen iz čipov in procesorjev,
kot pajek je postal eno s svojo mrežo, prisoten povsod, v
vseh telefonih
in nevidnih elektromagnetnih valovih, ki so zemljo
spremenili v jedro atoma.

Poslušaj ključne besede in jih zapisuje na trde diske.
Ampak pesnik se ne da motiti, govori dalje, nabavil si je
nepremočljivi telefon
za Antarktiko, organizator, položajnik, terminator, kupil je
steklenico rdečega vina iz Čila,
belo vino iz Brd, *Beaujoulais nouveau*. Visa je kot nalašč za
to, živiš danes, plačaš jutri,
novi čevlji za šeststo mark, usnjeni jopič za tisoč, svet je
odprt na vse strani,
vse je samo še v glavi, v pogumu narediti kakšno stvar,
kdor izgubi, izgine, včasih se ga pesnik
še spomni, kje je že bilo, skloni se nad umivalnik in pljune
kri,
včeraj je zamenjal računalnik, noben od starih diskov ne
dela v novem programskem
okolju, ni problema, človek sede, odloži mobilni telefon,
presedla na internet,
uro in pol za dve marki v *Easy Everything*, prostor
spominja na igralnico
z enorokimi banditi v Las Vegasu ali pačinko hale na
Japonskem,
svet se je tako razširil,
da ga omejujejo samo še glava posameznika ali njegove
predstave in
razumevanje stvari, pa še ti niso več njegovi, ker imajo
njihove avtorske pravice v rokah
Bill Gates, Warner Brothers in Sony, Amerika on Line
in *New York Times*, *Cerkev*, *Compaq* in *CNN*,
ki so konec koncev vsi eno in isto gigantsko omrežje,
ampak kaj potem, zakaj bi se človek upiral in poskušal
ustvariti svoje,
lažje se je potopiti v blesteče podobe, se vreči v valove
menjavanja aparatov,
ljubic, avtov, zakonov, otrok, kavarn, oblek, žargonov,
trendov,
videti je, da je vse odvisno od posameznikove
interpretacije,
od njegovega položaja, tu pa tam od nekod, od kod, iz
notranjosti,
iz dna duše plane kakšen mali rakec ali panika,
človek sedi na podzemeljski in premišlja, res je, človek je
sestavljen
iz telesa, socialnega položaja, bančnega računa, jezikov,

gotovina izumira,
človek dvigne pogled, odloži časopis, neha gledati žensko
na sedežu nasproti,
poskuša uganiti, kako živi, kakšno je njeno življenje,
če mu na njej ni kaj všeč, ni problema, zraven nje sedi
druga,
v velikem mestu jih je na pretek,
ampak tudi ona ne zadovolji njegovih pričakovanj, sicer
pa, zakaj morajo
nositi hlače, res je, v njih se počutijo udobno, praktične so,
usnjene hlače se
prilepijo na stegna in po malem ves čas dražijo depilirano
kožo,
ampak za moške je to korak nazaj,
moški hočejo videti razkrite noge, krila, ki zlezejo po
stegnih navzgor,
moški rabijo vizualni afrodisiak, ki jim draži domišljijo, vse
drugo pride za tem,
ampak ženska gleda kot voščena lutka, ne trene s
pogledom,
kaj pa veš, kakšne noge skriva v hlačah pod plaščem,
ampak od kod nenavadni občutek, da bi zares najraje
vstala in zakričala,
da, želim si tega, najraje bi se v sekundi slekla in vrgla na
bicikel življenja,
dovolj imam tega sranja, trgovin in kuhanja bio hrane,
sami žrite svoje sojine polpete in jogurt brez jogurta,
dovolj imam kave brez kofeina in cigaret brez nikotina,
fitnesa, frizerjev,
šopinga, olja brez holesterola in moškega, ki ga nikoli ni
doma.
Da, prav takega, kakršen je moški poleg nje,
ki raztreseno lista časopis, potiskan z velikanskimi
naslovi, skoraj brez teksta,
barvnimi fotografijami žog in nogometošev, nedosegljivo
dragih avtomobilov, ki se jih da kupiti s posojilom ali na
obroke,
in reklam, obvestil, ponudb, obljub o sreči in izrednih
priložnostih
in si že nekaj let ne upa pogledati ženski v oči,
v službi na skrivaj med dvema telefonskima pogovoroma
skače na
erotične strani na internetu in gleda med noge digitalni

Anabelli,
ampak še preden uspe prelistati časopis, se oglasi telefon v
njegovi roki,
vojna je resna stvar, delnice so padle za šestdeset
procentov, katastrofa,
zakaj jih ni prodal teden dni prej, ko je njihova vrednost
strmo narasla,
ampak kakšen dan bodo še rasle, si je mislil, jutri pa jih
bom prodal,
zdaj pa tako sranje. Seveda se ženi še sanja ne o njegovih
problemih,
naročila je novo spalnico, kopalnico, dnevno sobo,
teraso, kuhinjo, jedilni servis iz najfinejšega porcelana po
izredno ugodni
ceni deset tisoč mark, iz katerega je jedla princesa Diana,
preden so jo potisnili s ceste in treščili v tunel, bilo je
grozno,
princ Charles je strašno obžaloval njeno smrt in se mogoče
še zadnjič
dal dol s tisto kombinacijo konja in Fernandla, s tisto
kamilično
pošastjo, ampak potem je moral na Škotsko, kjer so
prirejili turnir
v golfu na najvišjem nivoju, vmes pa so še kakšno rekli,
Jun
je temu rekel klub tristotih, ampak največji hinavec med
slovenskimi
pesniki je požugal s prstom in rekel, Iztok, pazi se, kaj
bereš,
gre za same neresnice, *Rotschildi* so dobri fantje,
si že poskusil njihovo vino, ampak stavka ni uspel
dokončati,
ker že je stekel pozdraviti novega pomembnega člana
odbora za podelitev
Nobelove nagrade, spremenil se je v sladkor in med,
natanko je zabeležil vsako podrobnost o tem, kaj oni rad je
ali pije,
koga ceni, kdo so njegovi prijatelji ali sovražniki,
kam bi rad šel srat ali nastopat, kje je že bil in kje še ne,
drek na dveh nogah po naše, ampak on te napake ne bi
nikoli naredil,
če pa bi že rekel drek, bi se to slišalo ekstravagantno in

duhovito,
ampak moški, ki mu je telefon onemogočil prelistati
časopis do konca
in zvedeti za najnovejše podatke o tem, kako doseči
enourno erekcijo
sedemminutno ejakulacijo in popolno srečo ob kaki
Poljakinji
v najnovejšem BMW-jevem roadsterju,
se je zastrmel v virtualno pokrajino, ki so jo oblikovale
izrečene besede
in njegove nadvse zvite misli ter osnovni interes,
kako preliščiti partnerja na drugi strani in mu izpuliti
razliko,
ki jo je izgubil na borzi. Nenadoma se mu je obraz spačil,
glas na oni strani mu je sporočil, da se žal niso odločili za
njegovo firmo,
da pa se priporočajo v bodoče.
Človek, ki je opazoval žensko nasproti in jo poskušal
spremeniti v objekt
svoje erotične želje, se je zamislil.
Pogledal je čez okno, vozili so čez velikansko gradbišče,
podzemeljska je cvilila med kupi betonskih blokov, do
polovice
sestavljenih nadvozov, ovinkov, mostov, tunelov, poslovnih
zgradb,
nebo je bilo zamreženo z žerjavi rumene in oranžne barve,
ob progi je neopazno sameval stražni stolp iz časov zidu, ki
je razdelil mesto na
žive in mrtve, nekje na dnu vagona je zapel
digitalizirani uvodni takt Beethovnovе Pete simfonije,
zdrznil se je, vlak se je zamajal, ko je zapeljal čez kretnice
in spet poniknil v podzemlje.

Človek ima tudi notranjost. Človek je pri sebi, kar še nič
ne pomeni.

Biti pri sebi pomeni biti najmanj trije zbrani okoli
praznega sebe, če ne več.

Eden, ki vse očetovsko nadzoruje, ureja promet in s skrbno
roko obvladuje položaj,

ki ni nujno rožnat. Globoko spodaj, stisnjeno v režo, se
sveti nekakšno

razbeljeno železo, ki hoče na plan, nekakšna lava, ki bi
rada podivjala

in bruhnila kar povprek, močan izvir panike,
ki meji na norost. Stvari se odvijajo z dvojno hitrostjo
izgube glave
ali pobesnelega nezadovoljstva in umirjeni oče ima velike
probleme,
da obdrži položaj pod kontrolo. Nekdo tretji oblikuje
razlage, ki niso nujno
napačne, obratno, zelo natančno razložijo, kaj se tu dogaja,
vendar mu manjka moči, da bi lahko na karkoli vplival ali
spremenil.
Človek, ki se v notranjost gleda kot v vodnjak, ve, da se
pod tisto ozko režo
kopiči nevarni stres, ki je sestavljen iz dolgoletnih, čeprav
drobnih odpovedi in potlačitev,
ampak posamezni elementi so se že zdavnaj raztalili v
žarečo juho,
v brbotajočega malega hudiča, ki ga zanima samo eno,
razbiti oklep in izbruhati se. Pritisk, ki ga ustvarja,
ni destruktiven, ne zanima ga uničevanje stvari,
samo ven hoče. Pogled na razžarjeno režo panike se odvije
kot film.
V enem samem trenutku se s silovito hitrostjo odvrtili vsi
prizori,
ki jih je potisnil tja dol, v temo.
V določenem trenutku se jih je nabralo preveč,
vžgale so se in zdaj grozijo razgnati človeka s telefonom
in kreditnimi karticami na črepinje, ki jih ne bo nihče več
sestavil.
Vendar tu so še tablete, take in drugačne,
pomirjevala, stimulatorji, štoperji, pospeševalci, za spanje
ali budnost,
proti depresiji ali glavobolu, steroidi za mišice in viagra za
neprekinjeno erekcijo,
lahko bi se napolnil z njimi, reža bi se za nekaj časa spet
zaprla,
toliko da konča ta ali oni posel, spravi skoz to ali ono
knjigo,
plača ta ali oni račun,
položi to ali ono tajnico, kolegico, ali kar vse in
nekako dočaka novoletni dan,
se zruši v posteljo in zaspil za vedno.
Ampak ne, človek gleda v točko, iz katere vre občutek
popolne panike,

opazuje svoje pospešeno, jezno in brezglavo hitenje sem ter
tja,
posluša besno sikanje in preklinjanje,
in razmišlja o čudnem dejstvu, da kljub temu, da dobro
razume,
kaj se je zgodilo in zakaj se vse to dogaja, ne more storiti
nič,
da bi se osvobodil nakopičenega pritiska in razvezal
notranji voz,el,
zdi se mu nenavadno, da kljub iskrenemu sprijaznjenju in
sprejetju
neljubega dejstva, ki je povzročilo stres in izbruh panike,
pritisk ne popusti, ampak dalje besno grozi.
Opazil je tudi, da hudičeva lava nikakor ne misli
eksplodirati,
samo ohranja pritisk in ustvarja panično počutje,
to je pa tudi vse. Tisto malo jeze
ni niti približno moč imeti za kakšno resnejšo obliko
norosti.
Ampak videl je še nekaj več, zagledal je tisto,
kar se je potegnilo vase in molčalo.
In pojedlo besede in misli in samo bilo. Temno nebo nad
Berlinom,
ki ni samo viselo nad mestom, ampak je objelo vse
in potegnilo človeka kot celoto v neko obliko gluhot,el,
nekaj, kar se ni odzvalo.
In človek je začudeno skomignil z rameni, sprijaznjen z
nečim,
kar je bilo močnejše od njega, ne da bi ustvarjalo
kakršenkoli pritisk
ali imelo kakršenkoli učinek.
In človek je gledal vase in začutil, da temno, gluho nebo
strmi vanj
z vsemi obrazi njegove kože kot njegov odsotni in petkrat
večji dvojnik,
tako rekoč z vsemi porami njegovega bitja.
Človek je gledal in se čudil in hudičeva reža,
ki je bruhala iz sebe paniko in jezo, ki sta tudi bili prav
tako veliki, kot on,
je bila videti kot majhen lajajoči cucek,
čeprav zaradi tega psihični pritisk ni popustil.
In človek je nehal gledati vase in pogledal ven, v svet,
ki se je gibal mimo oken na vlaku, in pomislil,

da je treba v svet vključiti tudi drveči vlak, ki se v
notranjosti ni gibal,
kar ga je spomnilo na njegovo notranjost,
ampak takrat je ceneni telefon v njegovi roki dvakrat
zapiskal,
in ker se je baterija izpraznila, gluho obtičal v njegovi
dlani
kot popolnoma neuporabni in odvečni predmet.
In prenosa je bilo konec.

Berlin, Odisej in noč

Po Heraklitu namreč ni mogoče dvakrat stopiti v isto reko, niti se dvakrat dotakniti minljive bitnosti glede na [njeno] kakovost, temveč se ta v ostrini in hitrosti spremembe razprši in zopet zbira (še bolje: niti "zopet" niti "kasneje", temveč se hkrati sestavlja in razpušča) in prihaja in odhaja

(KR 217; M [40 c₃] S 18)

V spomin človeštva se je prikradla napačna vest,
da je Odisej po zmagi nad Trojanci
odplul na dolgo potovanje, na koncu katerega
se je vrnil na Itako. Kazuko Shiraishi trdi nasprotno,
potovanje se po njenem ne konča. Kar ne more biti res,
če se ne bi vrnil, bi ta pesem nikoli ne nastala.
Bliže resnici je James Joyce.
V romanu opiše dolgo pot po mestu,
ki jo je Ulysses opravičil peš.
Zlobneži trdijo, da se je opotekal,
nezahtevni bralci pa avtorju očitajo nerazumljivost
in premajhno zanimanje za nogometne tekme
tretjerazrednih reprezentanc.
Odysseys, junak sumljivega slovesa in Machiavellijev
privrženec
iz trinajstega ali desetega stoletja pred našim štetjem,
je imel to srečo, da so mu pet minut pred prihodom
na postajo pred nosom zaprli podzemeljsko železnico. Tako
se je začelo.
Odisej (od *Ὀδυσσεύς*, biti jezen)
se je z zemljevidom Mediterana v rokah postavil pod ulično

svetilko,
snel očala (*daljnovidnost* starosti) in si ga pozorno ogledal.
To ne bo težko, je pomislil. Od tu do Nausiake se bomo
prepustili
vetru in slučajju. Potem čez reko Spree. Naprej mimo Scile
in Karibde,
obeh pomanjkljivo oblečenih dam na Oranienburgstrasse.
Potem po Friedrichsalle in pred Kirkinim otokom,
ki ga krasijo razvaline Pergamona, desno.
Od tu dalje brodi nekaj časa po listju in pazi,
da ne stopi na pasji drek.
Po srečanju z dvema nasilnežema
v Polifemovi votlini na Alexanderplatzu
se spusti v podzemlje in se sam s sabo pogovarja v petih
jezikih.
Zvoki korakov odmevajo v praznih in z grafiti poslikanih
tunelih
in ko se vrne na površje, se nad njim dvignejo navpične
stene
stekla in jeklenih cevi na Potsdamer Platzu.
Pride v deželo Fajakov. In tako dalje. Pot se ne konča,
pravi
v *Odysseus von heute* omenjena japonska pesnica, rojena
1931 v Vancouvru
in tako dalje, ki se je še kot otrok s starši preselila na
Japonsko in tako dalje.
Zadnjo zbirko poezije z značilnim naslovom
Kuroi hitsuji no monogatari je objavila leta 1997.
In tako dalje.
Odysseus der keine Rückkehr kennt
Odysseus der nicht zurückkehren kann
Ampak ali je preteklost kraj? Zakaj bi se človek želel vrniti
v čase,
ki so mimo? In Penelopa, Laert, Telemah?
So za vedno ostali ujeti v pretekli čas?
Odisej zažvižga. Iz teme pride ženska s psom na vrvi
in ga sumničavo pogleda. Njo cesta v istem hipu nese v
nasprotni smeri,
podobno kot črve na Escherjevi grafiki. Stopal je, žvižgal,
se pogovarjal s sencami v petih jezikih,
se obrnil in gledal nazaj (hodil nazaj in gledal naprej).
Ko se je spet obrnil, ga je globoko v napihanem listju
med Pasternakgasse in Majakowskiring prešinilo

spoznanje,
da lahko začne prevajati tudi iz nemščine.
Daleč na severu mesta je slišal Paula Celana brati
Todesfuge:

Margarete, Sulamit, Tod ist ein Meister aus Deutschland.

In tako dalje.

Odisej je odplul zjutraj, ampak potovanja ni konec,
Odisej hodi naprej v čas, ki se razteza (Sveti Avguštin) iz
jutrišnjega niča,
v čevljih jadra nasproti vetru, od enega mosta do drugega,
sonce se je včeraj pogreznilo v temo.
Večer preživi pri Kirki, za tri ure ujet na otoku angleščine.
Ampak zakaj on? Zakaj Odisej? Zakaj Kazuko Shiraishi?
Ob dveh ponoči dobi človek mesto zase. Nikogar ne
zanima.

Ceste in ulice so prazne, po njih se vali ledeni veter
in zaledeni stekla na parkiranih avtomobilih.
Človek hodi, čas se ustavi, človek premika noge, ampak
stoji na mestu,
cesta pod njim teče kot reka pod mostom, zvrtničena
z ulicami, ki se izlivajo vanjo, ali tramvajskimi tračnicami.
V neki obokani, medlo osvetljeni kleti ga ujame dež
pogovorov,
ki se lovijo v igri svetlobe in senc. V kotu igra jazz kvartet.
Iz polmraka stopi prijatelj Takeshi in izprosi stotaka.

Prostor je zakajen

in nabito poln. Nemci so premagali Ukrajince in se uvrstili
na svetovno

prvenstvo, ki bo prihodnje leto na Japonskem.

Odisej zavije na Kaiserdamm in se odpelje
v črno morje teme^o dalje proti vzhodu.

Utrujen sem, ampak pred mano je še dolga noč.

Obrnem desno in hodim ob ograji samostana.

Na pločniku leži bicikel, vendar brez koles. Junkers
dela vodne pipe. Iz teme vstane znak Kruppasse.

Tu sem že bil, samo na oni drugi strani. Obrnem se in
gledam tja,

kjer sem stal pred tednom dni in gledal sem.

Odysseus der keine Rückkehr kennt.

V roki vrtim kozarec s pivom. Dolgočasim se,
sedim na barskem stolu, naslonjen na leseni pult.

So fährt Odysseus heute.

Ampak jaz nisem Odisej,

on je Odisej,
bicikel brez koles je njegova barka,
ulica, ki se pogrezne v temo, Itaka. Pod
mostom se svetlika Spree, hiše so
tišino vsesale vase in odprle prostor molku,
po katerem se na kotalkah listja podi veter.
*On, Odisej, ki rad hodi po praznem mestu,
ker pesniti pomeni biti zadovoljen,
hoditi v noč, ki jo tišina oklepa s prsti mraza,
in ne gre nikamor, koraki stopajo na mestu,
pod njimi teče cesta, v cikcaku drekov pasji drevored
und Odysseus wandte sich und hatte kein Gesicht.*

(Arigato gozaimashita Shiraishi sensei)